

Joel Appelfeldt. *Dopet som hantverk: Gudstjänstskreativitet och liturgisk taktik i Svenska kyrkan och Equestrikyrkan*. Skellefteå: Artos. 2023. 316 s.

I sin avhandling *Dopet som hantverk: Gudstjänstskreativitet och liturgisk taktik i Svenska kyrkan och Equestrikyrkan* undersöker Joel Appelfeldt med hjälp av observationer och intervjuer prästers och pastorers liturgiska agerande i dopgudstjänster. Totalt har åtta dop observerats och elva intervjuer genomförts. Huvuddelen har skett inom två församlingar: en i Svenska kyrkan och en i Equestrikyrkan. Att två olika samfund är inkluderade berikar verkligen undersökningen. Både likheter, skillnader och ömsesidig inspiration framträder i Appelfeldts beskrivningar.

Avhandlingens teoretiska raster består främst av ett antal begrepp. Från den franska filosofen och jesuiten Michel de Certeau (1925–1986) hämtar Appelfeldt begreppen *strategi* och *taktik*. Strategin består i Appelfeldts användning av begreppet för det som är dopgudstjänstens givna förutsättningar som till exempel handbok och kyrkorum. Med taktik avser Appelfeldt de handlingar liturgen utför i relation till de här givna förutsättningarna. Det är framför allt dessa ”taktiska handlingar” som är avhandlingens fokus. Från den svenska filosofen Jonna Bornemark hämtar författaren begreppet *omdöme*, som han använder för att diskutera vilken sorts kunskap liturgen brukar. Slutligen rymmer avhandlingen också några av den franska filosofen Bruno Latours (1947–2022) tankar om Actor–Network Theory. Till exempel inkluderas även icke-mänskliga aktörer i analysen, såsom dopljus och dopänglar. Utöver de ovan nämnda begreppen använder Appelfeldt genom hela avhandlingen bilden av liturgen som en hantverkare.

Avhandlingen lägger stor vikt vid det deskriptiva. Den är mycket målande och som läsare får man en tydlig bild av vad som sker i dessa gudstjänster och hur liturgerna resonerar kring sitt agerande. Omsorgen om

läsaren och att denna ska kunna följa framställningen är stor, emellanåt på bekostnad av tempo.

Som läsare med egen erfarenhet av att vara liturg vid dopgudstjänster är det mycket som känns igen. Samtidigt är det en av avhandlingens förtjänster att Appelfeldt ger ord och begrepp åt det välkända, så att det blir både synligt och lättare att samtala om. Han skriver till exempel om ”taktiska motiv” och visar hur liturger gör ändringar i dopgudstjänsten av framför allt fem olika skäl: liturgisk gestaltning, teologisk betoning, delaktighet, pastoral motiva samt praktiska motiva. Under rubriken ”taktiskt kapital” lyfter Appelfeldt fram hantverkarens kunskap och resurser. Här inkluderar han andra aktörer, både mänskliga och icke-mänskliga, samt olika former av kunskap och erfarenhet.

Ett centralt resultat i avhandlingen är att den på olika sätt framhåller liturgens kreativa arbete, i vilket hon eller han använder sig av både erfarenhet, teoretisk kunskap och känslor. Här synliggör Appelfeldt på ett bra sätt det arbete som görs och de olika hänsyn liturgerna tar i sin liturgiska gestaltning.

Något jag saknar hos Appelfeldt är en reflektion kring undervisningens roll för det han ser. Mot slutet av boken kommer han in på vad avhandlingen kan få lov att betyda för undervisningen av präster och pastorer framöver, men han tycks inte fråga sig vad undervisningen haft för betydelse för vad han ser i sin undersökning. Att vara en kreativ och taktisk liturg som väger mellan till exempel praktiska, pastoral och teologiska motiva är, för att nämna ett exempel, något som ingår i prästutbildningen vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut, där blivande präster får öva på att genomföra dop. Just omdömet, att kunna använda rätt kunskap i rätt situation, är en central del av prästutbildningens slutår. Säkert sker detta även vid utbildningen av pastorer i Equestrikyrkan. En av de intervjuade liturgerna nämner detta, men det verkar inte som att det ingått frågor om utbildning och formering i intervjuerna. För mig som själv har genomgått en

pastoralteologisk utbildning i Lund känns en hel del av liturgiernas resonemang igen. När intervjupersonen Frida till exempel berättar om hur vattnet gärna får plaska ordentligt är det som att jag hör min egen liturgilärare Kerstin Wimmer eka genom Fridas ord. Det hade varit spännande att höra Appelfeldts intervjupersoner reflektera lite mer över hur deras utbildning påverkar hur de agerar som liturger flera år senare.

Jag noterar också att en del verkligt intressanta diskussioner märkligt nog har hamnat i fotnoterna, som om författaren tyckte att den störde den sammanhängande beskrivningen. Jag hade gärna sett att denna diskussion – bland annat om den enskilda liturgiins flytande över gudstjänsten och om BEM-dokumentets uppmaning till att dop ska vara mer än en engångshändelse – hade fått flytta in i texten och att den därtill kunde fått ännu mer utrymme.

Allra mest glimrar för min del avhandlingen till när Appelfeldt berättar om hur liturgierna på olika sätt ägnar sig åt vad han kallar för ”vardagsekumenik”. I mötet med människor från andra traditioner ställs liturgierna inför nya avväganden. Appelfeldt ger bland annat exempel på att människor under skilda omständigheter har önskat få sina barn välsignade och att liturgierna då behövt navigera mellan pastoral omsorg, teologiska motiv och den egna traditionens officiella ställningstaganden. Här blir vardagens komplexitet synlig och det omdöme Appelfeldt beskriver får stor betydelse.

Sammantaget är det en välskriven avhandling som synliggör mycket av liturgiernas vardag. Jag hoppas att Appelfeldts begrepp och analyser kan bidra till fortsatta samtal om hur olika former av kunskap på bästa sätt inkluderas och förs samman under utbildningen av framtidens präster och pastorer.

Clara Nystrand
Doktorand, Lund

DOI: 10.51619/stk.v100i2.26359

Alain Badiou. *The Immanence of Truths: Being and Event III*. London: Bloomsbury. 2022. 624 s.

Alain Badiou, född 1937, är matematiker, filosof, dramaturg, författare, kommunist och maoist; en intellektuell som förenar det matematiska med det ontologiska, det humanistiska med det politiska, det estetiska med det filosofiska och alla kombinationer däremellan. Inom teologin är Badiou känd för sin bok *Saint Paul: Le Fondation de l'universalisme* (1997) som inspirerat en del innovativa grepp inom politisk teologi. Badiou *Limmanence des vérités* (2018) är den sista delen i trilogin om ”varat och eventet” (*l'être et l'événement*). Trilogin behandlar *sanningar*. Den första boken, *L'être et l'événement* (1988), lägger fram en teori om sanningarnas universalitet; *Logiques des Mondes* (2006), en teori om sanningarnas singularitet; den sista, som vi nu har framför oss, en teori om sanningarnas absolutet.

Badiou framhåller att sanningen är en procedur, en tänkandets uppgift. Att tänka, så som redan René Descartes (1596–1650) begrundade, är värdelöst, om två och tre inte är fem. Vi behöver en ontologisk försäkring. Matematik är ontologi för Badiou. Matematiken Badiou elaborerar med är det infinita matematik som går tillbaka till Georg Cantor (1845–1918). Det infinita, som också kan tolkas i termer av ännu ofullbordat men alltid påbörjat, står i centrum. Badiou öppnar upp det infinita – infinita sanningar – systematiskt genom bokens nio sektioner. Igenom sektionerna löper kapitel. Varje kapitel följs av ett ”efterspel”. Boken, säger Badiou, är tänkt som ett musikstycke.

Badiou föreslår, kort och gott, att sanningarna är absoluta i deras genomträngande och genomskådande av den monolitiska – finita, totalitära, imperialistiska – sanningen. Relativism? Nej. Sanningar ger dig och mig och miljarder andra *en* röst. Kakofoni eller organisation? En infinit procedur. Badiou listar politik, konst, vetenskap och kärlek som sanningsprocedurer; föremål för tänkande,